

A FOOL
&
HIS FAMILY.

దుర్మార్గచరిత్రము

నిఘంటుసూత్రప్రాశస్త్యమున చెరచింపబడి

వ యా ను .

మరిజానాణీముద్రాక్షరశాలమును

ముద్రించిప్రకటించడమొనరి.

1906 నా॥

Price 4 As.

Copyright Registered.

శ్రీ లక్ష్మీ

మత్తావరత్నము

సూక్ష్మములకలతలెక్కువవేర్కొని

శ్రీ లక్ష్మీ సూక్ష్మములకలతలెక్కువవేర్కొని

వ. లక్ష్మీ ౩౫.

మత్తావరత్నములకలతలెక్కువవేర్కొని

మత్తావరత్నములకలతలెక్కువవేర్కొని

శ్రీ

సప్తకోటిశ్వుర స్వామి నేనమః.

దుత్తార్గచరిత్రము.

మానితధవళాంగా!

వామోన్న తవృషతురంగవనధనిషంగా!

ధీమన్మనోబభృంగా!

కామాంగవిభంగమల్లికార్జునలింగా॥

1

॥ అవధరింపుము సకలదుర్గుణ ధుక్కుండగు సాతానిచెవిటిబస
వయ్య చార్యవక్రుసకు హీనవిశ్వస్తాభుజంగుండగు జంగమ
మూగపెరుమాళ్ళలింగమిట్లనియె॥

2

॥ భుగభుగధ్వనియుతభూర్నివేశ్వానర,

జ్వాలాంతగతకుణప్రవజంబు!

బహుతరజ్జీర్ణశూర్పచ్ఛన్నదగ్ధాస్థి,

సహితదుర్గంధభస్మప్రవజంబు!

సర్థదగ్ధవిదళితానేకవంశభి,

త్తచయసంవ్యాప్తసూత్రవజంబు|

బల్యన్నభక్షగాప్రచురలాలసకూజి,

తెబహుళావిష్టగృధ్రవ్రజంబు||

గీ|| విపులఘోరవరవభయవిశ్రుతంబు|

లాన్యభూతప్రభూతభీలాలితంబు|

విమలగంగాతరంగమహితాని|

లాభిహితపితృవనభూతలాంతమండు||

3

వ|| సత్యవచన సముద్భూత సమజ్ఞాసాంద్రుండగు హరిశ్చంద్రుం
డున్న సమయంబున సజ్ఞానవిలోకియగు నవివేకియన ధరామ
రుండరుడెంచి సపర్యలనానందిత హృదయార విందుండయ్యె
నయ్యెడ నద్ధరణిపురందరుండు తనడెందంబునంగల కొంద
లంబునంగుంది కందినయనారవిందంబుల నశ్రుబిందుసందో
హంబులుచిందమందమందస్వరంబున నవ్వసుంధరాబృందార
కునితోడ నిట్లనియె||

4

క|| దారుణివిభవముబంధుల|

దారనుబుత్తునెడఁబాసితప్పనిముప్పల్|

ఘోర శ్మశానముననే|

హరముగనుసన్నుఁబోలు వాఁడుంగలఁజే||

5

క|| విభవాన్వితమద్వంశ|

ప్రభువులలోలెక్కొక్కప్రభువైననుశో|

కభరయుతుండు“సభూతో|

నభవిష్యతిమత్సమోస్తు”నాజనువిపా||

6

వ|| అనిననవివేకి యిట్టులనియె||

7

చ|| ఒకతరిచండుడై నరవియొక్కతరిఖరకాంతిఁబాయఁజే
యొకతరివెల్లుచున్న శశియొక్క తరిగృశతన్వసింపఁజే|
ప్రకటితశౌర్యసంపదలు పాయుచువచ్చుచునుండుగాననీ|
వికవెతెనెందక్కయ్యగననెంతటివారలుగవ్వమొందరే|

8

గీ|| కాంతలనుబాసి పదవులఁగరమురోసి|
విపినములడాసిపొందుచు నెపుడుగాసి|
హరిహరబ్రహ్మలుంగూడ నహరహంబు|
మనుటపూర్వకాలమునందు విసమెకనమె||

9

క|| అనవినియినకులచంద్రుడు|
మనమునఁగడువెంతనెంది మన్ననబలెక్క|
వినుపింపుమయ్యయీకధ|
గనవారలకవ్వములకుఁకారణమెదో||

10

క|| నావినిభూసురపక్ష్యుడు|
భావంబుననుబ్బియిట్లుపలుకఁదొడంగెన్|
శీవిన్దుర్వారాఖ్యుని|

• భూవిభునిప్రభుత్వమందుఁబుట్టెంజెట్టల్||

11

వ|| అనినసమ్మహీధవుండిట్లనియె,దుర్వారుండనుతేడెవండు,వానిరా
జ్యంబెట్టిది, పత్తనంబేది యతనిరాజ్యంబుపలనమువ్వరవేల్పు

ల కెటులవెతలుపుటై, నవిస్తరంబుగ జెప్పవేయనిననమ్మహీను
రుండిట్లశిచెప్పదొడంగె॥ 12

శా॥ శ్రీమద్వాయసఘూకఘూర్ణితవిషచ్ఛ్రీపూర్ణగేహంబుః॥
ద్దామత్విత్తిచతుష్టదష్టదశశాద్దప్రక్రియాత్యంతదుః॥
ఖామంగళ్యవికీర్ణధిన్యమునునానామేయవన్యామయా॥
స్థేమస్వాంతమరంతతాపస్యగణాశ్రేష్ఠంబసౌఖ్యాఖ్యచే॥

ఆ॥ ఒక్కకొటికయెలయు నెగిమెఱుంగుడుబుద్ధు
ములడ్డిచీకువాలు మొనయవెలుగు
నొజజేలికన్ను తేజుననబుబరం
బగుచువీటి పజలుమిగులఁబొగడ॥ 14

•క॥ మెరుగుదులుజీలులూఖులు॥
సరీసృపములురగవరులుఁజలువగుతాల్ వా
గురికలుఁగడుముస్తలమే
పరులున్గలవా పురమున బహుసంఖ్యలుగె॥ 15

గీ॥ మొండిగోడలు చవుడులుసండుదొడ్లు
షాడుబొందలు మిట్టలుపల్లములును
గలతెరవులును బందులుకలఁచునట్టి
గుంటలేవంకనుండును గోట్లకొలది॥ 16

గీ॥ ఇట్టిపురమునఁ గుజనులయినట్టిపెద్ద
వారువాసంబుగానుండివాఁచతోడ
మిన్నుమన్నునుదెలియక మెలఁగుచుండు
పేడకుప్పలోపురువులవిధముగాఁగ॥ 17

గీ॥ ఏడుకట్ల సవాడుల కెచ్చులయిన
నొటిబాజాలకెంతేని లోటునున్న
చావుగూడులు తుడిచిజన్నిగట్ల
మూకకాకులతోఁ గూడవీకబలిసె॥ 18

చ॥ శివతీదాటెనచొకతెధాఁగిన్ద్రవిధానఁజచ్చెఁగా
తనసుతుభిష్టుఁడం చొకతెధర్తపురంబున విందుపెట్టుకె
తఁపితయేగెనాచొకతెతల్పఁగనివ్విధిబోట్లుపయికిఁదా
మనయముబట్టెఁబడ్డనలె నార్చెదరాపురిగీముగీమునన్॥ 19

చ॥ చెలువుదల్చిశోణ మగుచేలము పాదము నంటివేలకుం
తలగణమంతపెంబొదవిధంబునఁగ్రాలనజసమశ్రుధా
రలునయనంబుల న్నెడలిచాలనసింఁచుఁగవీంధుతోడన
క్కలుములగొంతి యక్కకలకాలమునాపురిగీముగీమునన్॥

సీ॥ అచటిబాపలకొక్క యక్కరముహుళిక్కి,
పొట్టనేమూలను బొడిచిగనినఁ
సచారాచకొలంబు ల్పైయురుకుచుండు,
చీనుచిటుకుమన్న జెందిభీతి
నచటిమూడనకులం బటచేతిలోనవై,
కుంఠంబుఁజూపించి కొంఁగ్రుసొమ్ము
నచటిబలిజెలుధ రామకులధనంబుఁ,
బొడిబెల్లమువలెఁ బొక్కుచుండ్రు॥

గీ॥ అచటివాగకాంతలుకోతులందమంత
మించినాట్యంబు నేయుచు మెలఁగుచుండ్రు॥

అచటఁబుట్టినబంగారమరయమన్ను!
నచటఁబుట్టినయుక్తైశ్వర్యసరయుఁజెదల॥

21

గీ॥ పారవై చినవిస్తరివజ్జచేరి!
కుక్కులొండొండు పోట్లాడుకొనెడుమాడ్కి!
నాపురపుఁబాసలెల్లరుకోవమునను!

బ్రతివిషయమునఁ బోట్లాడిపరిగుచుండు॥

22

గీ॥ కోర్కినెక్కఁడొక్కఁడు కొట్టుకొనుచునప్త!
యాలిబూతులెన్నఁగాఁబ్రేలికొనుచు!
ముష్టియద్ధంబు నెనరింతు భూదివిజులు!
బడుగులై ననువారలుపిడుగులై॥

23

॥౯॥ దళముశివునిమీదతలఁపునానలమీద!
నుంచికొంగజపము నెనరసలిపి!
వెలియటండుయతుల వలెనుబీదలనప్త!
కట్లవిధపలచటయ్యైవిబుధులు॥

24.

క॥ బుడిచెంబులు చేతంగొని!
మడిసంచులమూపునవిడిమానికలనుబోల్!
పొడికాయల కొండినినిడి!
బుడబుడసంభావనలకుఁబోమరుపారుల్॥

25

తే॥ కాళ్ళనెత్తెత్తివేయుచు గంతులిడుచు!
నింగిచుక్కలనెన్నంగనేర్పరులమ!
టంచుదొంగసాక్ష్యములాడి సంచరింతు!
ధరణిగోముఖవ్యాఘ్రిలద్వైతులచట॥

26

అ॥ మోముపట్టుఁబట్టనామాలుకడుఁబెట్టి
జుట్టుసాగదీసి చిట్టుముడిని
జుట్టియంచుబట్ట కట్టుదుర్వైష్ణవుల్
పొట్టనక్కరంబు పుట్టుకుండ॥

27

ఉ॥ పేరురవందువేరిల తెగవీసెడులింగముగట్టిపెద్దఖి
రూరపునందియుగరముజుట్టనవేరికిఁబెట్టివెట్టియా
చారముబట్టిస్తారులను సాపడువేళలనెట్టిపొట్టనిం
డారఁగనుల్లిగడ్డలను హాయిగతిందురుశయిపులప్పరిన్॥

28

తే॥ మొగమునందునమేలెల్లముద్రలుంచి
యిలనుగాయత్రిఁజెప్పంగనెచటొవిన్న
దానివలెనున్నదనియందుర్చి ద్వైతులచట
వసుధబేకులసాకులవారువారు॥

29

తే॥ అస్మతమాడుటే తాత్యమటంచునెంచి
పొట్టనేవంకనుబొడిచి పొడిచిగనిన
నక్కరములేకనేయుందు రచటితాత్య
లక్షరాలవిధవ లయ్యలక్షలేల॥

30

సీ॥ అందుందుదిరుగాడునడవిపిల్లులజూచి,
గొండెలఁబడుశ్వానబృందములను
నచ్చటఁగలయూరఁ బిచ్చకలఁగనియిల్,
చొచ్చెడుశ్యేససముచ్చయముల
నవ్వెటఁగలపేడ బుగ్గివ్వులఁగనిగూళ్లు,
జివ్వసఁబడుకాలి చివ్వగముల

సక్కడకలలోన బక్కవారలఁగాంచి,

త్రొక్కుడుల్ పడునట్టిమొక్కలులను!

గీ॥ నిహఃపరంబులుగానెంచియెవ్వరేమి!

సుద్దుచెప్పిననువినక మొద్దులుగతి!

శిలలచందానఁదిండితిప్పలనులేక!

కాలమునుబుత్తురచటిస్పృహలవరులు॥

31

తే॥ కోరమీసముల్ దువ్వుచుకుక్కజాతి!

నూరఁబందులపై కెగఁబారనిస్స!

టంచుఁబురికొల్పదురచటియవనివతులు!

మూలనున్న ముసలిదానిమోదినట్లు॥

32

చ॥ మిరియములున్న వేయనినమెంతులుగావలెనేయటంచు గొం

దకుఁగడుమంచియైనతరుద్రవ్యములందునఁజెత్తనించిఫ!

స్తురకమటంచుఁగొందరువిశుద్ధపువస్తువుదెమ్మటన్నమం!

దిరమునకేగియదైకొనితెత్తుకొందరువై శ్యులప్పురిక॥ 33

చ॥ హలమనుపేరెఁగుంగరు బుధావళిపల్కిన భూషణంబులన్!

గలనయినందలంపరరకానికేనెన్నియొమాలకూడులన్!

జెలఁగిభుజించువారలకుజేతులనెగ్గుచుఁజెడ్డసేతులన్!

సలువఁగడంగుచుండ్రచటినాలవజాతివిజాతిజాతమై॥

34

గీ॥ రామరామాయటంచు విరామమేను!

లేకదశావిధావస్థల లీలబడలి!

యరయసూర్యశ్చ కగ్నిశ్చయనుచుఁదప్పు!

జెప్పుదురుమతిలేమిసచ్చిష్యులచట॥

35

అ॥ ఒకనిచూడకుండ సుకనినాహ్వానించి ,
యొకనిసరసకేగుచుండియొకని!
తోడనుగుసగుసలనాడి వేరొక్కని!
కలిసికొండ్రుధనముగణికలచట॥

36

గీ॥ గురువులఘువులెఱుంగనిగొప్పకవులు!
ఆఱుమూడుకలుపలేనియట్టిలాక్యు!
తెట్టురామశబ్దమురానిపుట్టుశాస్త్రు!
లులమరటనేతిబీర్ణకామోపముగను॥

37

వె॥ తానిహాలనాడు దాచినయాజ్యంబు!
హస్తయుతిశబ్దయ్యమన్నముప్పు!
కారమేదిలేనికూరకేనక్షత్ర!
మండ్రువంటలమ్మలక్కలచట॥

38

సీ॥ రంకులాడేనియు సుంకంబుచెల్లినపఁ ,
గొనిపిడిగంటలఁ గొట్టువాకు!
వేదాంతులమటంచు విధవలకుమునుంగు,
వేసియురోజముల్ వెతకువాడు!
ఇలనుస్వహస్తపా కులమంచుపిండివం,
టలపట్లనియమంబుతోలఁగువారు!
చమపురాకున్ననుశాస్త్ర్యభిదానముల్,
మాత్రంబువిడువకమనెడువారు!

గీ॥ మ్రోలనున్న పొగడికయుమోముఁద్రిప్పఁ
గాంచియే మొకల్పించినిందించువారు!

నోటితోడమాట్లాడుచు నెసలతోడ!

వెక్కిరించువారెన్న నవ్వీటిజనులు!

39

సీ. దారమీదనుదప్పిదముమోపివిడనాడి,

వలపుసానులయిండ్లమెలఁగువారు!

కాశి కేదారమంచుగానులనాజిఁచి,

రోపడంతులకిచ్చి మోక్కునారు!

సోగనుగానలరారునుదతిపోవుచునుండ,

తెప్పవేయకచూచుగొప్పవారు!

ఆలిచెప్పినకొండెమాలించికోపాన,

మాతృదేవినిగొట్టిమనెడువారు!

పూర్వులాజిఁచిపెట్టినభూములన్ని!

వ్యాజ్యములకుసమర్పించివరలువారు!

కలకుకోటానకోటులుకలిపురుషులి!

యంశతనుగొనివచ్చిరోయనఁగనచట॥

40

సీ. కల్లుద్రావిననాడుకంపుగొట్టునటంచు,

నుల్లిపాయలఁడినుచుండువారు!

పరధనంబెత్తుటపాడిగాదనిపెంకు,

టిండ్రకునివ్వనంటించువారు!

అన్యులమది నెవ్వనాడినకీడని,

తొడరికుత్తుకలనుద్రుంచువారు!

జారత్వమెన్నడుసల్పరాదనివావి,

తప్పికాంతలబల్కిదవులువారు!

గీ. తేనిపోనిప్రలాపముల్ మానవలయు!
 సంచుఁగడుకూటసాక్ష్యంబులాడువారు!
 నిందఱిని నెక్కి చెప్పంగ నందునుండు!
 పండితంమన్యులకెగాక పరులకగునె॥

41

ఉ॥ కూ॥ సేలులబ్ధపర్ణ గణఘోరులు దుర్గమకాననాద్రిసం!
 చారులు కల్పషాస్త్రవిచారులు సత్కులపాలికాళిసం!
 హరులు హేయదుష్పథవిహారులు బాలిశమత్తకాముకా!
 ధారులు రోహిణీబ్ధరవిదారులు చోరులు పౌరులారయన్॥

42

ఉ॥ అందరు ధూర్తవర్తనులెయందరు దుఃఖనిమగ్నచిత్తులే!
 యందరు సౌఖ్యవాశనులెయందరు దుస్త్రీదవిణాభిలాషులే!
 యందరు ప్రాణిహింసకులెయందరు దుష్టగణోపకారులే!
 యందరు జారచోరులెయందరు పౌరులు కాలపేరులే॥

43

ఉ॥ మేము ధనాగ్రగణ్యులము మేము సదస్వయజాతసంచితో!
 ద్భీనుయశఃప్రపూర్ణులము మేము గజద్విడహీనశౌర్యుల!
 క్షీమహితోత్తమాంశులము మేము సమస్తకళావిచక్షుఃశో!
 ద్దాములమందు ల్పలెక దాదురహంక్రియనొందిసిక్కుటల్॥

44

చ. గురువులపానరక్షలను గూలఁగఁగొట్టని వాఁడు నాపురిం!
 బలకుఁగీడు చేసెడు స్వభావము మానిన వాఁడు నెడ్డుసోన్వి!
 దరభరణంబుదక్కపెరదాతినిఁబోవని వాఁడు కోటికొ!

• క్కరుఁడునుగానరాఁడు కలకాలమదేపనిగాగఁగాంచినన్॥

45

ఉ. క్రూరులు జారులుందలఁపఘోరులు చోరులు పౌరులై పనె!
 వ్వారికి నెక్కియొక్కరపు చాసనలేదొక వేళనుండినన్॥

భారముఁజూయుగాడిదలభంగిజరింపుచుదామచూడముల్ |
తీరునఁబొరవంబడరఁదెంపునయుద్ధ మొనర్తురొండొరుల్ || 46

సీ॥ వ్యాజ్యమోడినవాఁడువనటగుండఁగవబ్బ,
మనిమోగిలఁజక్కెరదినెడువారు |
కుట్టచచ్చినవాఁడుగోలపెట్టుచునుండ,
చివ్వుసవకవకనపువ్వువారు! |
గీముగాలినవాఁడుభేరముండుచునుండ,
పొంచిసాత్తులసంగిహించువారు |
పనియున్న లేళబాబవివేడియావెన్క,
విధవాయటంచునుబిలుచువారు |

గీ॥ అందివచ్చినసిగయునుసందకున్న |
గొంకు లేకకాళ్ళచుబట్టుకొనెడువారు |
కరముపలుగాకిముండలసరసచేరి |
స్వాతిశయమునేచెప్పివారచటిడనులు ||

47

సీ॥ కొడుకు పెద్దలిజేసికొనుదుఁబూజింపము,
పీరమ్మకునువెలివేసినాఁడ |
వేలకేగుచునుండవీధిలోనెదురై,
తంబులశాయినిఁదన్నినాఁడ |
నాకోర్కిదీర్పనికాకచేబోగము,
కమలాక్షిగేహంబుఁగాల్చినాఁడ |
నేమోయియనిపిల్వకోమటిలక్ష్మయి,
నీడ్చిచేపలనువాయించినాఁడ ||

గీ॥ మొన్న తొడ్రాళకుంజనిముసలిసోమి!
దమ్మవారలఁబెక్కండ్రదాకినాడ!
ననుచుఁబ్రతిబాడబుఁడుభూవుడర్యకులుఁడు!
పాదజుఁడువుల్కుసుఁడుపగ్గెపల్కుచుండ్రు॥

48

సీ॥ ఫీజుతేదనుమాటవెల్తియొక్కటిగాని,
వీడరువారికిజోడుగాఁడు!
జీతంబులేదన్నుజిన్నమాటయెగాని,
జడ్డీలువారికిసములుగారు!
అఱికారమొక్కటియబ్బదుగానిమే,
జన్మీట్లువారికిసాటిగాఁడు!
రాజ్యమేచందానపూజ్యమొక్కటిగాని,
భూపతుల్ వారికిఁబురుడుగాఁడు!

గీ॥ కాళయుక్తిగవాదముల్ గడఁగునపుడు!
పరులకెంతేనితీర్పులువలుకునపుడు!
సుందరులమీదతమశక్తిఁజూపునపుడు!
సొంతతెన్నెపైతీవిఁగూర్చుండునపుడు॥

49

సీ. పతియింటిలోవలపాదఁబుప్పెట్టంగ
గాంచితిట్లకుపక్రమించువారు!
కలనకు హేతువైగవ్వలైసనుగాని,
పొల్లుపల్కులప్రొద్దుపుచ్చువారు!
పేరులదిగనాడిపిల్లివైయెలుకపై,
బెట్టియశ్యులఁజావతిట్టువారు!

నగలు లేవనునట్టిమగనిపైకిసుకచే,

కూర్చి బిడ్డలఁబట్టిగొట్టువారు!

గీ॥ ఒకరిమాటల నెకరితో నెనరచెప్పి!

వీరి వారికిజగడాలు పెట్టువారు!

వరులమర్యాదతలఁపక బావియొద్ద!

తమప్రతాపమాడెడు వారుతరుణులచట॥

50

గీ॥ వరుసచెంబుతప్పెలలనుబగులవేసి!

బిచ్చగాండ్రనుపదితిట్టిబిడ్డలఁగడు!

గొట్టిననటిచటి స్త్రీలకుఁగోపమార!

దావగింజంతయేనియునధివవించె॥

51

చ॥ వరలెడువాఁడుగామమునవన్నెకు నెక్కగలాఁడుతల్పగన్!

బరవమువాఁడుచావఁగనువ్యాళముకై వడివానికాంతయి!

ద్ధరమనుబెక్కువర్షములుతావతిజీవముఁగొంచునిట్టులం!

గరమువిభూతి నెందెననఁగడ్పులుకంచెలఁబొప్పవెచ్చుచు॥

క॥ అపత్తనంబుసందగు!

పావంబుల వాయఁజిత్రుబదులుగఁజితుం!

బావంబువిచారింపఁగ!

శ్రీపతిపంచేయముశయ్య స్పృహలధికాఁన్॥

53

వ॥ అప్పురంబున స్వర్ణలవణచ్ఛత్ర వస్త్రశస్త్రకరుదాక్షపాద

రక్షాద్యుఖిల వస్తుస్తోమ స్త్రీయ క్రియా చాతుర్యాసాది తాం

హాసమాజ్ఞానానామేయా సంతాశాంతాకాంతా త్వం

తవర్తనీయధ్వాంత పరీభావితకజ్జలఖంజన్ కాళిందీకృష్ణ సా

రతమాలహాలా హలకాలమార్జాల బలాహకద్రోణ కాక
ప్రకర ప్రకాశుండును, ఆచ్ఛోదన విహారసమయాభీల కర
వాలవిదార్యమాణ బస్తోరభ్రనై చికి శశకి శశశాదనసారంగ
వృషభషకసృగాలబిడాల విట్చరేల్చర క్రకరప్రకరవ వుర్జని
తలోహితబిందుసందోహ సంపాన మత్తకాక గృధ్రకోలాహ
లబధరీకృత ది జ్ఞండ లుండును, ప్రేష్యతర్జన గర్జన భర్జనస
ముజ్జితా సంతాకురధావన్నిఖిలాశా నమాగత వనీవకస
మూహుండును, ఆసేతుహిమాచల మధ్యాఖండ భూమండ
లస్థదివ్యభవ్య పుణ్యక్షేత్ర యాత్రాయాత సద్భాడబక్షేదా
రకాదంబినీ జంఝానిలుండును, హితామాత్య పురోహిత
దర్శకసేవక భారికన్తెస్కి కాంతర్వంశికశుక మనోరథవ్యర్థి
కరణపూరణీ ధరణీరుహుండును, పిశునదుర్జన ఘాతుకవంచ
కక్షారితయధాజాత మితంపచమలి మల్లచరక్షణదీక్షాబద్ధకం
కణుండును, విప్రకృతసుచరిత్రా నికర మనోవ్యధమాత్ర
దైనందిన క్షీణాయుర్ధన సంపద్విశేష చలిత స్వాంతుండును,
క్షుద్రవనితాక్షీణ వికటకటాక్షవీక్షణా శనిజిత శరీరమహీధ
రుండును, తిరస్కారకుపితసకలనుకవినిక రభీషణపరుషభాషావి
శేషశప్తుండును నీచానర్థోన్మత్తప్రలాపకలాప నిష్ఫలీకృతస
ర్వకాలసర్వావస్థుండును నగుదుర్భాగుండను తేడుదుర్గణంబుల
న్నియుమూర్తిభవిం చెనోయనవెలయునతండు॥

54

సీ. అఖిలదుర్గుణములకందివేసినచేయి,

యంహములకువజాలమైనదుంప!

పరులనుబీడించుపనికి పెట్టినపేరు,

దొంగతనమునకుఁదొల్లివేల్పు!

పెంకుటిండ్లకునగ్గిపేర్చడమునమేటి,

బండబూతులను బేర్పడినపెద్ద!

విబుధులపాలిటవెలసినరాకాసి,

పెండిండ్లునడగొట్టుపీడవిధవ!

గీ. పుట్టనట్టిబిడ్డకుఁబేసినపెట్టువాఁడు!

తిన్నయింటికివాసాలనెన్నువాఁడు!

జుట్టుజట్లకుముడిపెట్టఁజూచువాఁడు!

కాడెదుర్కొననాముఁడుత్తూతలమున॥

55

ఉ॥ జారులలోపలన్ఘనుఁడసత్యపు వాదులలోనపెద్దవల్!

చోరులకెల్లమేటివటుజూదరగాండ్రొకునెల్లసద్గురుం!

దారయహంతకావళికినాద్యుఁడుదుష్టులులోనరాజుడు!

ప్రస్కారులలోనఁబేరుగలకూశయతండుదలంపనల్పుడే॥ 56

ఉ॥ మెండుగపారులంగెడపిమేదినిసత్యమురూపుమాపిపె!

నైండలడాగిపాంధులనుగొట్టిగృహంబులనెల్లనగ్గికిం!

బండుపునేసిరుష్టులసెబాసనిమెచ్చిఘనంపుఁచూడ్కులన్!

మిండలఁడలన్గనియుపేనువహించెనతండునీచుఁడే॥ 57

ఉ॥ గొట్టునుదల్లిదండ్రులను గొంకకయిచ్చునెకింతయేనియుం!

బెట్టునుబీదసాదలను బ్రేముడివీడుచుముప్పుతిప్పలం!

దిట్టునుదండిపండితుల దిక్కుమొగంబయిపెద్దపెట్టుగా!

మొట్టునునేవకాజనము మోదముదక్కుచుభేదమొందఁగన్॥

ఉ॥ ఎప్పుడు జీవహింసలకు నేగును దారుణపాపకర్తుడై
ముప్పుఘటంపఁజేయుజనువఱాలదాగినవారి నేనియుం
దప్పులు లేకపోయినను దప్పులు మోపుచుఁబుణ్యకాంతలన్
గొప్పులుపట్టి యాడ్చుకడుకోపియతండు ధరాతలంబునన్ ॥ 59

గీ॥ చూడవచ్చినచుట్టాలనాడువారి
నింటనుంచి రేయినెడలెల్లతడవి
చూచిపుస్తెఘోసలఁద్రెంచి సురనునమ్ము
వాండ్రకిడుఁజుకలఁచుగొట్టివాఁడుమివుల ॥ 60

గీ॥ అన్నమోరామచంద్రాయటంచుదిరుగు
వారిచేబన్నులనుగొంచుఁబైకమెల్ల
యిచ్చకముఁజెప్పుధనికునికిచ్చివేయు
కాకిఁగొట్టిగద్దకువేయుకరణిధరణి ॥ 61

గీ॥ తెలివిగలవారిల్లెరై నదిగువనుండ
నున్నతాసనమునకెక్కునొంటలేక
మత్తనాగపంచాన్యముల్ మహినిఁదిరుగ
చెట్టుకొనకొమ్మలకుఁగోతిచేరునట్లు ॥ 62

క॥ పనిలేకపోయిననుదా
బనికల్పించుకొనిపోవుఁజ్ఞతిగృహమునకుం
గనమొగుదులునుజీలు
జనవేపనిలేక పెక్కునదనంబులకున్ ॥ 63

గీ॥ పుడమివారకాంతలుసొమ్ముపుచ్చుకొనుచు!
 నియ్యలేదనివానినినేడిపింప!
 వాఁడుసంసారసతులకుఁబై సయేని!
 నియ్యక నెయిచ్చి తినటంచు నేడిపించు॥

64

స్త్రీ॥ తనుదానుస్తుతియించుకొనుచుండునెవఁడన్న,
 జుట్టనప్రవేలేనితట్టుటగుగు!
 బీదసాదలఁగాంచిపీడించునెవఁడన్న,
 దృగ్యుగంబెవ్వనిదిక్కుగనును!
 వనితలకడకల్లలనుప్రబేలునెవఁడన్న,
 నలజింహ్వామెన్వనియాఖ్యనెత్తు!
 జూదానఁబేరుసంపాదించెనెవఁడన్న,
 వక్త్రాబ్జమెవ్వనివై పుమరలు!

గీ॥ నెల్లదుర్గుణంబులకుఁబుట్టిలైవండ!
 టన్నడెందమెవ్వని నేయెన్నఁబోవు!
 నట్టిదుర్భాగనామఁడీయవనిలోన!
 నరుఁడుమాత్రుఁడేతలఁపవానరుఁడుగాని॥

65

స్త్రీ॥ పుట్టెడుకల్లునీపొట్టఁబెట్టితినంచు,
 బట్టనెత్తినెకతెఱుఱుచుండ!
 బట్టినిఁబట్టిచంపఁగనెట్టిరోగంబు,
 పుట్టెనీకనియోర్తుతిట్టుచుండ!

గట్టబట్టలు లేనిపట్టుల నేముండుఁ,
 బట్టనంచొక్కతె నెట్టుచుండఁ|
 జుట్ట నిప్పిచ్చటఁబుట్టఁబొదనియూడ్పుఁ,
 గట్టచేనుక లేమగొట్టుచుండఁ|

గీ॥ వాఁడునిశవేళలనుదొంగవానిబోలెఁ|

గడుపికారులు సేయుచుఁగాంతలలుకఁ|

మొకముప్పైఁజల్లుపేడనీళ్ళకలరితనఁ|

యట్టివారేరులేరంచుమట్టిపడును॥

66

సీ॥ మాయప్పుదెమ్మనీమచ్చమాయనటంచు,

నిరతంబుఁదిట్టనినీచుఁడొకఁడు|

మాయుసుగుదవిలిమడిసిపోదువటంచు,

దుమ్మెత్తిపోయనిధూర్తుఁడొకఁడు|

భార్యకునాకెడబాపితినివింక,

మనుదువేయననట్టిమనుజుఁడొకఁడు|

నీవుగాల్చిననుండ్లునెగడలేదింతకు,

సరిలెమ్మనినయట్టిజనుడొకఁడు|

గీ॥ లేదువానిఁజూచినవేళవీడునందు

జననకాలమెట్టిదొగానిగనఁగరాదు|

ధరణివతులైనమర్యాదఁదప్పినయెడ|

గుడ్డిగవ్వకుఁగొర్లగాకుతోణియంచు॥

67

గీ॥ భువినినాక్షాఁగితోత్తంసుఁడెవఁడటంచు।
 నలువయడుగ వానినిఁజూపినాటచుండి
 తరజీకరశాఖపూతంబుగాక।
 పరగెలేకున్న నది నేయఁబాపమేమి॥

68

గీ॥ ఉగ్గుపాలతొనీగొనాలుదయమయ్యె
 మొడ్డిదొడ్డిలోజిల్లేళ్ళు మొలచుమాడ్కి
 వ్రతేడినంబునవంతగఁబ్రబలసాగె
 బొమ్మజెముడులునానాటఁబొల్చుపగిది॥

69

క॥ ఇమ్మహిదుర్భాగుణచ।
 యమ్ములఁగొనికొట్టితిట్టియడలు పరిచినన్।
 హుమ్మనితఁతలయెత్తును।
 బొమ్మజెముడులు తెగనరకబొల్చుకయన్నే॥

70

ఉ॥ ఎప్పుడువచ్చునోయిలకు నెప్పుడుగీములమంటపెట్టునో।
 యెప్పుడుగొట్టునోమసలనెప్పుడువృద్ధులఁబట్టిచంపునో।
 యెప్పుడుచెండునోశిశులనెప్పుడుగొడ్డులఁజాపమోదునో
 యిప్పురినుండలేమనుచు నేడ్చెదరెంతయు వానిబాధలన్॥ 71

గీ॥ శబరిఁదిలకించుపక్షులచయమువ్రాలె।
 బిల్లిఁబరికించునాఱులపిండుమాడ్కి।
 విషధరముఁజూచుమండుకవిసరమట్లు।
 కలవరించుదుర్భాగనిఁగాంచుజనము॥

72

వ॥ ఇత్రైఱంగునఁబడలు వెఱపునొందనిఖలమర్దుణంబులు నిత
ని కైకాఁగోలు పుట్టెననియాశ్చర్యమొంద ధూమకేతుపు
పైడమన చందఁబున రాజ్యంబుపూజ్యంబుగఁ బరిపాలింపు
చుండెనత్తరి సతనిసన్నిధానంబునకు గోభక్షకుని సమక్షంబు
నకు సరభక్షకుఁడువైత ముష్టిఘాతమాత్ర మరణిత నానా
వృషజాతుండును, దండప్రహార వీక్షిత నిఖల పుణ్యక్షేత్ర
యాత్రాకలిత ంధగణేబృందార కబృంకుండును, నిజకో
ధానల హవిర్భాగఘటిత సజ్జనప్రాణవిసరుండును, శశ్వద్దహ
నిత గృహరామనిచయుండును, స్వమాతృ కామవిచ్ఛేదకుండు
ను, తిష్ఠన్తూత్రుండును నగుమర్యాదయనువిప్రుడదదెంచి॥

మ॥ కనియెకలోహిత నేత్రు మష్కృతమనఃకంజాతసన్తిత్రుగఁ
ర్ధససంఘస్తుతిపాత్రుస్వావ్యయపయోరత్నాకగోదూభతసఁ
జ్జంభాస్వశ్శుడబాగ్ని హూత్రుఁబటుమశ్చరిత్రునావిద్ధవా
మానగాత్రుందనమోలఘోరతరదుర్గారాభిదాపాత్రునిక॥

చ॥ హరిగుణశీలుఁగూరివిక రావనలోలున శేషపూజ్యశే
ఖరగణకాలుఘోరతర కాననభేలుమృషాలవాలుసం
పరిచితకమ్రజామగురుభావితపావిజనానుకూలుసఁ
బ్బురముగనామ్రపాలుఁగనిపొంగునఁబొంగెనునింగియంటగన్

శ్లో॥ తుణములోమరునిభస్మముచేసినహరుని,
ఫాలనేత్రంబుగాపాడుగాతఁ

కనకకశివుఁ జీల్చికడునుగ్రమయియుండు,
 నరహరిరూపునిన్నరయుగాతా!
 సురలెల్లదెసలకుఁబరువెత్తఁజేసిన!
 హాలాహాలంబునిన్నేలుగాతా!
 మహిషాసురునిజంపిబహుభీకరంబయిన!
 శాంకరితేజంబుసాకుగాతా!

గీ॥ మానుచుగొట్టలకడగొల్లయట్టులరచి
 మొగపుఁదుంపరల్ వర్షంబుపోల్కికడఁగి
 బుడమినాశీర్వదించిమిగోభిమొగము!
 చేటగానుప్పుదుర్భాసుచెంతఁ లెచె॥

76

క॥ వచ్చినభూసుఁగనుగొని
 ముచ్చటమూర్ఖుడపుడుమొక్కులు పదివేళ్!
 చెచ్చెరనిడివిప్రాగణి
 యెచ్చోటమబాసివచ్చితీవిచ్చటకే॥

77

గీ॥ కోటివరహాలనీయకర్ణుణధురీణ!
 నిన్నుఁబోలెడుశుంఠనానిలయమునకు
 వచ్చునేనేడమంగళవాణిమమునుఁగి
 నాకుఁగాకస్యలకుపేలెఁకమందు॥

78

క॥ మీమాటలుశూలంబులు!
 మీమెట్టినయెడ శ్శానమెదినిమీయం!

ఘృములతోయములుకిటి!

స్తోమేడితకర్ధంబులుశుంఠాధ్యక్షౌ॥

79

శా॥ ఏయే వేశ్యగణంబునారసితి రేయే శిష్టులందొట్టినా!

రేయే కొంపలయందుఁజచ్చిడితి రేయే చెరువులంబూడ్చినా!

రేయే దారులకంఠఁగొట్టితిరి, యేయేతోటలంబీకినా!

రాయా ముష్టవిముష్టచేష్టలనుభ్రష్టానాకుఁజెప్పంగదే॥ 80

వ॥ అని యిట్లు దుర్మార్గుండు విన్నవింప దుర్యోధితల నాడించి

తనవ్రతాపంబు నిట్లని చెప్పందొడంగె॥ 81

సీ. బీదనాదలగాంచివెలిమీకనివచించి,

లంకచపుసాముగ్రహించినాఁడ!

ముందునాకన్న తాంబూలంబుఁగైకొన్న,

విప్రుచేతులఁబట్టివిరచినాఁడ!

బాలరుండలగర్భపాతనంబునుజేసి,

వారిభూములఁగొంచుబ్రబలినాఁడ!

వీటలపై నున్న పెండ్లిండ్లువడగొట్టి,

పూర్ణప్రతిష్ఠలబొందినాఁడ!

గీ. కడలిమొలనూలుగానున్న ధైతలంబు!

నందుబూతులతోఁబేరుజెందినాఁడ!

తలలుమార్చుటలోనన్న దాటువారి!

తెంకులేరనిబిరుదము నొందినాఁడ॥ 82

సీ॥ కరకరమనునట్టిగారెలేనూరై న,
 ఘనమొప్పఁజొకిలోఁదినఁగ నేర్తు,
 బ్రాహ్మణార్థముమీద బ్రాహ్మణార్థంబును,
 జెలఁగియొక్క దినానఁజేయ నేర్తు!

మాటిమాటికినిసంభావనలోగొంటకుఁ,
 గోటగోడలలీలదాట నేర్తు!
 చెప్పినమాటనుజెప్పకమూనాళ్ళ,
 బద్ధంపుసాక్ష్యంబుపలుక నేర్తు!

గీ. కొంచెముపిరియుండ లేదంచుఁబలికి!
 పీనుఁగులఁబీనుఁగులమంటఁబెట్ట నేర్తు!
 విధవలకుఁదియ్యమాటలుకథలు సెప్పి!
 కరముబుట్టచున్న గఁగొరగంగ నేర్తు॥

83

సీ॥ ముసలిమండలమీద దెసలఁజూపుటయన్న,
 నల్లెర్లుపైబండినడకగాదె!
 కనువడతిరిపెగాండ్రనుదిట్టుటయటన్న,
 నంబికొండయదండనంబుగాదె!

తప్పసాక్ష్యముపల్కిధనములాగుటయన్న,
 పడ్రసోపేతభోజనముగాదె!
 తడివస్త్రములతోడ మెడలఁగోయుటయన్న,
 జననముతోజనించినదిగాదె॥

గీ॥ ముక్కుపచ్చలారనిముద్దుపుత్తికలచు!
 వరుసవిక్రయించుటయన్నవ్రతముగాదె!
 కుట్రమాటకుఁ జెవికోసికొనుటయన్న!
 నిక్కమైనపూర్వాచారఫకిఁగాదె॥

84

సీ॥ కమలాక్షి కూతురికన్నెరికంబుకై,
 తిమ్మాజిరావునుదెచ్చుటందు!
 రాజగోపాలుసర్వస్వంబువొమ్మరి,
 నాంచారిదేవికిప్పించుటందు!
 పురుషోత్తరావాలిపుస్తెనెతెముద్రొంపి,
 యింటిలోవలెనుండియూడ్చుటందు!
 చీకటితప్పఁజేసినవాజపేయల,
 తిమ్మినిండగుకడ్చుదింపుటందు॥

గీ॥ నాదురాయభారమునేర్పునాదుపూర్ణ!
 మైనవ్యవహారచాకచక్యంబునాదు!
 బాహుదండబలమునాదుపరమగుహ్య!
 మైనమంత్రసానితెలివిగానపడదె॥

85

వ॥ ఇట్లు తనవ్రతావంబును బల్కి బాలకానీశ్రేయోభిలాషిని
 గాన సీకుంగొన్నిధర్తంబుల మర్తంబులుసదేశించెద సమా
 హిత చిత్తుండవై వినుమనియిట్లనియె॥

సీ॥ నూనూగుమీసాలురానివానికీనెనఁ,
 గామశాస్త్రంబునుగఱపుచుండ్రు!

పైకంబుపోయినప్రాణంబుపోనను,
 వానిలోభత్వంబుఁబాపుచుండ్రు|
 సకలమాకర్షించినన్నాసమిప్పించి,
 సత్యవిరాగులసలుపుచుండ్రు|
 పలుపన్నెలుంగలవ్యాధులనంటించి,
 ఎరలోకమునకడ్డెపంపుచుండ్రు||

గీ|| రవనిహరకాంతలుగాననట్టిచారి|
 కెపుడుపాదములేపినుకుచునెలమిదట్ట|
 ములనుమోయుచుభక్తిసేవలసలుపుచు|
 కాలమునుబుచ్చుచుండుమాకూళమిన్న||

87

ఉ|| కొంపలుగాల్చుమీవిబుధకోటులదిట్టుచుబిట్టు మొట్టుమీ|
 చెంపలువేయుమీపిఠనుజెంతలబోగమువారినుంచుమీ|
 పెంపువహింపుమీప్రజలబిడ్డలగొడ్డులజావమోదుమీ|
 కంపలుదార్లకడ్డముగగట్టుచుమర్తులదోచుకోజుమీ|| 88

మ|| పరదారాగమనంబుగోరిసతులంపల్కారువీక్షింపుమా|
 పరవాసంబునుజేరిసాదముబలేబాగంచుభక్షింపుమా|
 పకులేరైనజనంగజూచిముదమొప్పన్దారిశిక్షింపుమా|
 పరసౌఖ్యంబులభించుదీనివలనన్భావింపమర్తార్థుడా|| 89

శా|| దారన్నెత్తినిబెట్టుకొంచుజననిందారొక్కంచుదూషింపుమీ|
 సారాచారులదిట్టుద్యూతపగులంజక్కంగభూషింపుమీ|

వీరున్వారనబోకకుత్తితతత్తిన్వీక్షించిపోషింపుమీ!
దూరంబై చనుమీఫలంపుపనికిన్ దుర్తార్గచూడామణీ॥ 90

మ॥ కనుమీకూకలొసంగివారసతులన్లారాముచేనిచ్చలు॥
వినుమీసజ్జనదూషణంబుశ్రుతికిన్ విందొప్పనేప్రొద్దునన్!
జనుమీకూడునునీళ్లు లేకజనులంజక్కాడగాలెస్సగ్గ॥
మనుమీనావచనంబుమీదగలుగున్ మర్యాదదుర్తార్గుడా॥

క॥ పండితమండలిమెండుగ|
భండనమునబాధపెట్టివారిగృహములు|
ద్దండతమెరయగళికిం|
బండువునేసికడుపుబ్బపకపకనగుమా॥ 92

క॥ ఈవుగుడుపనిపదార్థము|
నీవసుధాస్థలిమరొక్కచేరై నగనం|
తోవంగనడ్డపరుపుము|
నూపుషమునుగడ్డియందుశునకముపగిది॥ 93

గీ॥ నీమదుర్తార్గనామంబునిడమటంచు|
ప్రజలుగుంపులుగూడుచుబలుకునటుల|
పలువిధములనేబోధించుపనులయంచు
పట్టుబూనుమీనీపాడెకట్టుదాక॥ 94

త్ర॥ ఎక్కువగనుజెప్పనేలబలెక్కదవిను|
మొక్కమాటలోననొరిశిష్య|

నుంచిచెడ్డచెడ్డమంచిగాజేసిన!

నిన్ను తెండిదిలనుదన్నెనండు॥

95

ఉ॥ ఎచ్చటకే? నన్ని నుఖలేంద్రఖరానరకుతి, శోత్తమా!

ముచ్చిలియాకతాంబుదొరమూర్ఖుడనర్జునచక్రవర్తిని!

చచ్చటయెన్నడోగదరచక్కనినీతలమంటకన్నలి!

పెచ్చగజూతుమాయనుచునెల్లరుదీననసేయనెంతునికా

96

వ॥ ఇల్లు దుర్భోధి పలుతెరంగుల నుపదేశించి స్వస్తానంబునకుం

జనియె నంత॥

97

గీ॥ హంతకులకునెన్నగవిమబ్బినట్లు!

దొంగలకుజీకువాలులుదొంగకినట్లు!

కోతులకుమద్యపానంబుగూడినట్లు!

పుడమినుర్తార్లునకుగురుబోధమబ్బె॥

98

గీ॥ తొలికన్నవేయిమడుగులల్లరిగను!

వాడురాజ్యంబునీయంగప్రజలుతద్గు!

ణములబొందిరిమందుకై ననుకమాన్య!

డెందులేదుదీనవలగుసందియంబు॥

99

క॥ ఏజాడరేడుచదునె!

యాజాడనెలోకముండునారయగయధా!

రాజాతథాప్రజాయను!

భూజనవాదంబుపొల్లుపోవునెయధిపా॥

100

వ॥ అత్తరి॥

101

చ॥ తనభువిజూదగాండ్రకునుదంభు లకిత్తురటంచులచ్చియుం॥
దనుహృదయంబులో నెపుడువాచుచునుండురటంచువాణియుం॥
దనుపనిలేనికార్యములథారనుబోయుదురంచుశక్తియుం॥
గినియుచుభర్తలన్వదలిభేదములన్వనభూమికేగగాన్॥ 102

గీ॥ కమలములు లేనిసారనాకరమువ్రాలె॥
జీవనము లేనిస్కృతస్వినీవిధాన॥
తమపడంతులు లేకున్న తమగృహంబు॥
లున్న కన్నారగాంచినిట్టార్చులెగయ॥ 103

గీ॥ శక్తిశక్తియంచుచంద్రచూడామణి॥
లచ్చిలచ్చియంచులచ్చిమగడు॥
వాణివాణియంచువనజాసనుండును॥
వగలతెగలమిగులపొగలిరపుడు॥ 104

గీ॥ పడతిలేనియట్టిపండువుదండువు॥
చానలేనియట్టిశయ్యకొయ్య॥
పొలతిలేనియట్టిభోగంబుకోగంబు॥
భామలేనియట్టిగీముపాము॥ 105

క॥ అనిషెక్కుతెరంగులనా॥
వనజాసనవాసుదేవభర్తులుచింతా॥
వనధిమునిగిక్రింతదడువు॥
మనమునదలపోసిగహనమార్గములరయ॥ 106

క॥ ఒక్కరుపోయినజాడము!

ఓక్కరెరుంగకచసజననువిదానన్నం!

చిక్కొనరించిచనదగునె!

యక్కటరావేయనియెడియార్తస్వరమున్॥

107

క॥ వినినలువనాపగిడియీ!

జనుడెవడోకాంతకొరకునంతాపమునన్!

వనములదిరిగెడుచూచెద!

ననిదవ్వులకేగియిట్టులనియెంబ్రీతిన్॥

108

ఆ॥ అయ్యమీరలెవ్వరడవిలోజరియింప!

నేలనన్నుబోలిజాలినెంది!

యనినతనకుమాడుడనియెంచివెన్నుండు!

గోలబెట్టనేలకొడుకుగుట్ట॥

109

ఆ॥ నాదునుందరాంగినీడుప్రేముడితల్లి!

కడలిచూలినన్నకడకుద్రోచి!

యిచ్చవచ్చినట్టులేగదానెచటికొ!

గానవడతికొరకుకదలినాడ॥

110

వ॥ అనిన బ్రహ్మయిట్లనియె॥

111

గీ॥ పడితికై చింతనెందునిర్భాగ్యశ్రుతికి!

తల్లివార్తలువినబడితిగనివెతల!

పాలొనర్చెసాగరమీదువానివీచి!

కలరుదెంచిముంచుపగిదికట్టకట్ట॥

112

వ॥ ఇట్లు పరమేష్టి పెద్దయుం బొద్దునేలంబడి చింతిలుచుండ చే
తులులేవనెత్తి బాలా యేలాయీలగోలబెట్టెదపు చీకటు
లుబోయి వెన్నెలలురాకయుండునే మన మిరువురముకలిసి
లక్ష్మీనరస్వతుల నారయుదమురమ్మని వెన్నుండఁసుతునితో
డ పయనంబై యీశాన్యాభిముఖంబుగా జనునెడ॥ 113

గీ॥ అమలగుణశీలభక్త దయాలవాల|
మనీతరిపుజాటమధుకరమంజువాల|
యేలయీలీలవల్లిమలబాలరాదు|
కరుణయునిచింతిలుశివుండుగాననయ్యె॥ 114

క॥ అత్తరిఁజి త్తజజనకుడు|
చిత్తజవైరినిగనుగొనిక్షేమముబావా|
తత్తడిలేకనెవచ్చితి|
వితైరగునహేతువేమియేర్పడచెపుమా॥ 115

క॥ అనవినిపురారిహరినిం|
గనినీసైదోడుజాడగానకయిట్లీ|
వనభూములకేతెంచితి|
జననాంతరకర్తమిట్లుసల్పెనుబావా॥ 116

గీ॥ ముద్దుగుమ్మలేనవ్వులమోముజూడ|
కున్ననీమేనుపైయాసనున్నసువ్వే|
కూడునీళ్ళునులేకనేచేడెనెమకి|
దవులువ్యసనంబుచేపాండుతనుడనెతి॥ 117

- వ॥ అనినమురారి యిట్లనియె॥ 118
- గీ॥ అయ్య మేమునుభామలనరయవచ్చి!
నారమీకానగానము వారి నెందు!
మూడుపంక్తులలిపియుండెమువ్వరకును!
నెక్కచందానలేలేండుఁజిక్కులేల॥ 119
- క॥ అనిహరిహరునిన్ సైతము!
తనవెంటనిడుకొనియేగెదారుణమగుకా,
ననసీమలకుంగాంతా!
గనకంబులపై నెవరికిగలుగవువలపుల్॥ 120
- వ॥ ఇట్లుఁజనిచనివారు॥ 121
- ఉ॥ చంకనుదుడ్డుకట్టనుభుజంబుననల్లనిపెద్దకంబళిన్!
పాంకముమీరనెత్తిపయిముంతనుబెట్టిధరించిజొంపమున్!
చింకిరిచెప్పలందొడిగిచెప్పకనేతనగొల్లజాతిని!
శృంకముగాఁబ్రకాశమునునల్పెడిగొల్లనిగాంచిరొక్కచోన్॥
- క॥ కనివానిపజ్జకుంజని!
వనముననెందైనగంపెవనితాత్రితయం!
బునునావుడుగొల్లపలికె!
వనితలగినితలనుగానపలుకకుడింకన్॥ 123
- క॥ అల్లదెబాగుగచూడుడు!
నల్లనిమానులుగనపడునాచేచాయన్!

మెల్లగనల్లనియెట్టిని!

తెల్లనిదయ్యాలుమూడతిరుగుచునుండున్॥

124

గీ॥ అవిగనినయంతమాగుండెలదరుచుండు!

బమ్మరాకాసులేమొమాపాలబడియె!

నీళ్ళునిప్పులేకనేపెక్కునెలలనుండి!

కాపురంబీడనేయుండెక్కర్మమకట॥

125

క॥ ఆవలుకులుదాడేవినిడి!

శ్రీపతిముదమొందిధాతశితికంతులతోన్!

వాపోవజనదికయనిన!

మీవంబునకేగిగాంచెమెలతలనచటన్॥

126

గీ॥ తావులనుబాసికీర్తులదాలుజేసి!

యడవులనుడాసిరావంగన్యాయమొక్కొ!

చండికారమాభారతీసాధ్వలార!

పుణ్యపతులారయమరాగగణ్యలార॥

127

క॥ ఇటులంబెక్కుతెరంగుల!

కుటిలాలకలారయంచుగోలంబెట్టం!

గటగటయొకింతయుశ్రవణ!

పుటస్థలినిజేర్పరయ్యమువ్వునుదతుల్॥

128

క॥ • అవ్వదుధాతసతినిముద!

మొప్పంగనిపల్కెనిద్దియువిదలకగునే!

చప్పుడుచేయకరమ్మిక|

తప్పులగునలుపుగులోనతరలకయన్నా

129||

వ|| అనిన సరస్వతి యిట్లనియె||

130

ఆ|| చాలుచాలుమీవచనములురవ్వంత|

కట్టిపెట్టుడింకగుట్టులేల|

బట్టబయలుగాదెప్రజలచిత్తంబులో|

మెలగనింకనాదుతలముకాదు||

131

క|| తానభ్యసించినచదువు|

దానంబీయంగలేకతనశిష్యులకు|

గాసన్గుహవిత్తముంచం|

దానందనకుక్షిలోనదాచునకుడొగి||

132

వ|| అంతరమాకాంత యిట్లనియె||

133

గీ|| కుత్సితతతికిదుర్జనగోత్రములకు|

ద్యౌతవరులకుసన్కారదూగులకును|

పొమ్మటాలులకిత్తురుపుడమినన్న|

వారిగీములవాసంబుపడయలేను||

134

క|| పదపడివరుగనిదుర్గా|

సుదతీమణితానుబలైక్షోణీస్థలినే|

బ్రతుకంగలేనుధూర్తులు|

మదమునకుష్కార్యపక్షిమనువుదురునను||

135

గీ॥ జగతిమర్త్యార్థనాముందుచచ్చుదాక।
యిచటనేయుందుమందురా నేలననిస।
దేవతలుమువ్వురచ్చటపావనమగు।
తపము సేయసాగిరిముందుదారి లేమి॥

136

ప॥ ఇతైరంగున కాలవశంబున హరిహరబ్రహ్మలుసైతము దు
ర్భాగుండు విగతజీవుండయి ప్రజలుసన్మార్గవర్తనులగు పర్వం
తంబెన్నరానియంగదల ననుభవించిరి కాదే యేనుగువేట
బడి కొట్టుకొనిపోవుచుండ నక్క పాటిరేవడిగిన చందంబు
గానుండె నీమాటలు గాన నికవగపుడుగుమని యూరడిం
చునవిపేకి హరిశ్చందనరేంఁద్రుండు తనువాతవృత్తాంతంబడిగి
న నతండ్రిట్లనియె॥

137

గీ॥ ధరనుదుర్భాగునకునెప్పుదగుననంగ।
గలదుగాదిలిసంగడికాడుకుమతి।
నాగశ్వానములనుమించునమ్మకంబు।
చేతదనరుచుండునుదనచేతవలన॥

138

ప॥ ఒక్కనాడు దుర్భాగుండు తనసంగడికానితోగూఢధుత్తూ
రాస్ఫృటావల్లు జాజి గన్ధికోగ గన్ధాన్విష్టా శ్వదంష్ట్రా వ
హ్నిసంజ్ఞికా భృంగరాజవిషాణీ కాకాంగీ వత్సాదనీ సంస్ప
ర్శదుః స్పర్శపాత్రువుచ్చవజ్రదుప్రముఖ నానావిధద్రు
మ విరాజితంబును దంశమూషికా కృకలాసోర్ణనా భకర్ణజ
లూకాశూకకీటకర్మరేటు సకృత్సజగజ్జోలీ భృంగారీజ్యో

తిరింగణ ముఖ్యజంతు సంతాన సంకులంబును నగువనంబు
నకుంజని యందలితరు విశేషంబుల నెచ్చెలికి జూపుచునిట్లు
లనియె॥ 139

గీ॥ ప్రసవమకరందమానంగభసలపక్షి-
ప్రచాలిమలమలమాడుచునేలమీద।
బడుటకతమునదుమ్మెదల్ ప్రచురనీల।
దేహకాంతులదనరుటదెలియనయ్యె॥ 140

ఉ॥ దానినుసారభంబుబలెదానిదళాంచితశాఖికాప్రభల్।
దానినుమాళిపృద్ధియహదానిమధుప్రవతత్ఫలంబులు॥
దానివిశాలమూలములుధారుణినేరెడులందుగల్గున।
దానికసింతచెట్టునుడదాతలహోమరెచూడునెచ్చెలి॥ 141

గీ॥ కాలుపెట్టినయంతనేతేలుకుట్టి
నట్టిపోలికసలుపుచునహహాయిచట।
నెందుజూచినకౌతుకమొందజేయు।
స్వాదుకస్తకతరువులుసంగడిడ॥ 142

గీ॥ వీకనున్నత్తరువులయాగులెలమి।
తెచ్చిగిదెడురసమునుదీసిత్రావ।
తెనడుఘననామమంతసార్థకముగాక।
మనుజునున్నతుడైక్షణమరణమొందు॥ 143

క॥ విక్కిలిజారత్వంబున।
లెక్కింపగకోటగోడలీలగదాటన్।

గ్రుక్కునగాయముగాగను|

జక్కగదాఃకికసింతసహకారిగదా||

144

సీ॥ దొంగతెసమునుగావింపదొంగదొంగ|

యనుచునింటివారెల్ల సగునబరచు|

మనముగలవారిచాలిటికల్పతలము|

గానెయూబామ్మజెఘుడుగుగంఠెగుమతి||

145

గీ॥ దేనికాయలవలననుదిట్లుమనము|

చవితిపండుగదినమ్మంఁగుభువినితింను|

మట్టిపల్లెకుమానులనరసినావె|

నాదుగాదిలిచెలికడమోదమెసగ|

146

క॥ నీశాకోకచిలుకలతి|

చేతఃకాతుకముతోడజెలగుచునుండుం|

ఖ్యాతిమయినిగుగుచుడిన|

భూతలమునవీనిపొంతునొగడఁవ్వశమే||

147

ప॥ ఇట్లు వనవిశేషవీక్షణసౌఖ్యాబ్ధినోబలాడునమయంబున|| 148

చ॥ లెనతెనుకాంతిదక్కులకుదగ్గః నల్లనిచాయనీయగా|

దనతనుగంధమింతయునుదాకిననారలుచచ్చుచుండగా|

దనచనుదోయివిశ్వమునుతద్దయశుభ్రముసేయుచుండగా|

జకుచెలిసొర్తుగచ్చపొదచాటునగాంచిబలేబలేయనె|| 149

గీ॥ ఉల్లిపనములోజోరగయుండుఫక్కి|

పరగనత్తులకొలనులోబకముభంగి|

కాశీనుడుస్మగలముకరణీనలరి|
యవ్యనవననున్నకుకూపినరసియపుడు|| 150

గీ|| గుటకలనుమింగిరొట్టలకోట్లకొలది|
వేసిరోమముల్ భూదారవిధమునిక్క|
పొడవగాబ్రతికాయలబోలుకనుల|
రెప్పవేయకవీక్షించెనప్పడెలమి|| 151

గీ|| గార్ధభముస్వరమునకన్నకడిదివేయి|
రెట్లధికముగావిన్ననెనట్లుదోచె|
మున్నునాచేటచెవులకునెన్నదీని|
స్వరముకాబోలునారారచానయేమి|| 152

ఆ|| దీనిబల్కరింపదిట్టునొకొట్టునొ|
మెట్టునెసిగచేతబట్టుకొంచు|
నెగసితన్నునెకడుపగచేతలాగునె|
రక్కొనెకనుపెట్టునిక్కమిపుడు|| 153

సీ|| కలికిమొగంబుశౌఖ్యమృగంబునుబోలు,
చెలియకన్నులసూదిబిలమునేలు|
కోమలికంఠంబుకొక్కెరలనుదూరు,
చెలిచన్నులుసారకాయలనుగేరు|
కాంతదేహముచామకరిదూపమునుమించు,
మెలతకరములుకట్టెలనుబెంచు|

చేడియమధ్యంబుచింతమొద్దునురోయు,

ముదితస్వరముఖరములనుదోయు॥

॥ జౌరయ్యాయందమీచందమపనివదప|

నాటిక్రొత్తవిధవకైననాస్తికాదె|

వగ్గుబమ్మచేసగునెయ్యిపగిదిదలప|

యమునిచేసనితలచెదనతివసృష్టి॥

154

॥ చానగాదిదిజమయోలనానగాని|

యింతిగాదిదియిడుమలదొంతిగాని|

యన్నగాదిదివలకాటిమన్నగాని|

కొమ్మగాదిదిబోడిపెద్దమ్మగాని॥

155

॥ చెలియవదనమిత్తడిసిబ్బిచెన్నదన్న|

సఖయకనుబొమల్ధ్వజములసౌరుగే॥

మెలతమైచాయబొగ్గులమించునెంచు|

నువిదనడకగాడిదనడయొప్పుదెప్పు॥

156

॥ నడకలుపిచుకలబోలును|

నెడలన్ననుదుమ్మకట్టలోయననెన్నం|

నడుమదిజెప్పందరమే|

గడుపెద్దగుమద్దిరోల్కుకెవడిదోచు॥

157

॥ ఇట్లాకురూపిసౌందర్యంబభిషణింపుచు పిసితఖండంబుడా

సినగృధ్రకాజముంబోలెదాని వజ్రకుడాసి॥

158

- గీ॥ ఇంతిపేరేమికాపురంబేడనసగి |
 గొబ్బిపిప్పిపన్నులజిగ్గుమ్మరిలగి |
 బిందువులుకషణధారలై వెడలరాల |
 యేగులై పారలెన్నగుడ్డెట్టజేసి॥ 159
- న॥ తిట్టినతిట్టునుడిట్టక |
 తిట్టెనుబారలనుజాపితిన్నగవదివేళ |
 చట్టుపలుబద్ధలైచన |
 గట్టాకాముకులకెందుగలుగవుఘనముల్॥ 160
- వ॥ అప్పుడుదుర్మార్గుండిట్లనియె॥ 161
- గీ॥ వడతినారాయచిత్తంబుబట్టియూడ్చె |
 నీదుచూపుబరియొకింతనెమ్మిలేక |
 బిర్రబిగిసిచచ్చినబట్టెపిల్లబయలు |
 కటికచండాలుడీడ్చెడికరణినకట॥ 162
- ఉ॥ కోకిలమించుమైయొరపుకుక్కుటజాలమునెంచుకోవముల్ |
 జీకటిపెంచుహాసమునుజిన్నెలుచన్నెలుజూడప్రాణముక్కి |
 పీకుచునుండెనెప్పుడునుబిగ్గగవుంగలియేపుజూపుమీ |
 కాకనువీడుమీవడతిగాళ్ళనుగొట్టినమొద్దుకై వడిక॥ 163
- గీ॥ అతివనినుజూచినంతనెయ్యారమని |
 పొరలుపొరలుగాతోసరిబుప్పుపై నెక్క |
 పెట్టుగామాటిమాటికివిసుగులేక |
 కరముకడుపునెప్పితెరిలకరణిధరణి॥ 164

గీ॥ నీదురూపంబుగాంచినవిముసముఁడె
తెరవనీయభిగానంబుదెలియదయ్యె
తిమనిమొగంబుఁజూచినత్పక్షికలోనె
వెట్టివిధవయైననుదానిపేరుగనడె॥

165

గీ॥ ఇటులబ్రాధిఁంచుదుర్భాగునీసులెత్త
మూతులకుచేతులనుసాచియునితయపుడు
బోర్లఁడద్రోచెబాపురెహాతీసంచు
లెక్కబాకెడురక్తంబుగ్రగ్గునట్లు॥

166

క॥ ఈలీలన్నేలబడియు
దాతేచిమెయితుడుచుకొనితరుణీరమ్మా
మ్రోలకనెకాముకస్యకు
నొలజ్జాయనుబుధోక్తిధ్రువముగనయ్యెన్

167

గీ॥ ఇలనున్నైష్టబులోఁబడ్డఁబూగరీతిఁ
బరగఁగుడితిలోపలఁబడ్డబల్లిభాతిఁ
గెరిలిబోనునోపలఁబడ్డగిరికభంగి
నువిదనీయందలితమినేనుంటినిపుడు॥

168

గీ॥ వెట్టిపట్టినశ్వానంబువిధినిభూత
మావహించినమనుజునిరీవిఁబండు
విష్పదొక్కినప్లవగముచొప్పునిట్లు
లున్ననామిదఁగారుగ్యముంచవలె॥

169

గీ॥ పొలఁతి నేరేడుపువ్వులఁబోలు నీకు।
 దృష్టిచేతనన్న నెకింతఁ దేరి జాగఁ।
 గంటివేని నేకాలఁబునింటనుండు।
 పొడిబట్టెవగిదిచూచువాఁడనిన్ను॥

170

క॥ నిన్ను మహామారిపగిది।
 నెన్నఁగఁజూచుచునవిరళమెలలోనీకన్।
 సన్ననుమెలఁగుచునుండును।
 దిన్నఁగనుచెప్పక్రింది తేలువిధమునన్॥

171

గీ॥ ఇట్లుబొర్దింపఁబెడచెవిఁబెట్టియతివ।
 పక్షిచందానఁబలువెత్తిపాడునూతి।
 లోపలనుదాగియుండలోలోనదుఃఖ।
 పడుచుదుర్కార్గుడువెడలఁబడఁతికొఱకు॥

172

ఉ॥ పొలుపగుతుమ్మలారనివముష్టిమహీజములారదీర్ఘరఘి।
 చ్చిలతిరులారగోక్షురకచిత్రకతూదములారసారఘే।
 నిలమదనాత్కపర్ణగుడనింబములారవరాకిమీదునీ।
 డలఁగనిడాగియున్నయెడ డాయకచెప్పరెమీతుమొక్కెదన్

సీ॥ సూచీబిలముఁబోలుసాగనుఁగన్నులదాని,
 నీక్షించినారెజోగీగలార।
 గార్దభములదూగుగమనవైఖరిదానిఁ,
 బరికించినారెకుక్కురములార।

కటిబాగ్గులను గేరు కాయదీప్తులదాని,

వీక్షించితిరెకాకవితతులారా!

దధిబాండమునబోలుతలనెరిసినదాని,

జెలగికాంచితిరెకాశికములారా॥

గీ॥ పిక్కుమెకములుకొక్కులుకొక్కరాని|

వాకణంబులుక్కాకీచీకువాని|

దివ్వెయ్యార్పులుకూకటుగుప్పలారా!

వెలదిగొనరెయోపిల్లిపిల్లిలారా॥

174

చ॥ అలమరుబారికిడవిలిహసతిహసతియంచరణ్యమున్|

గలయఁచరించికాకములగద్దలనీక్రియవేడివేడిబి|

ట్టెలుఁగునదేవుఁడాయశుచునెంతయుఁబెద్దఁగొంతునెత్తివా|

డిలవిలపించెనశ్రుకణమేకులుగాబ్రవహింపనత్తరిన్ ॥ 175

గీ॥ అతివనీకంపునాకిపటంచుఁజేరి|

నట్టిసన్నెడబాయుటన్యాయమానె|

నీవికనురాకయున్ననీనిముషమునన్|

చానగొంతుపినుకుకొనినచ్చువాఁడ॥

176

చ॥ అనియనివార్యమానమదనానలతప్తశరీర్మడైమనం|

బునఁగలదుఃఖభారమునఁబొక్కుచుదక్కులనెల్లఁజూచుచున్

వసమునఁగాంతగానమిశవంబువిధంబునప్రళిమూర్ఛితం|

గనననుకాళికాపదలుగాకనుఖంబుఁగల్గఁబోవునే॥

177

గీ॥ ఇటులదుర్భాగభూమిశుద్ధిలమనాగ్రిలు
 నేమిదోచకకుమతిదానేగిపొరి
 వర్గమునకీయుగంతంబుబయలుపట
 శుంఠవిధవనుజనిచూచివాని॥

178

సీ॥ భూతంబుపట్టెనీపుగ మాధమునకంచు,
 దయ్యాలధర్మాలుతెన్నవలికె
 వాటంబు హెచ్చెనీపాటచ్చరునకంచు,
 వైద్యాలవంగయ్యవరుసనుడివె
 గ్రహములుచాలవీక్షోరితునకటంచు।

జ్యోతిస్సులనుండయ్యసారిదిచెప్పె
 చప్పఁగాఁజచ్చెనీశగణోత్తముడంచు,
 శవములశంభన్నసాపెవడిగ॥

గీ॥ నవ్వుడెల్లమ్మగారిపుల్లమ్మయింటి
 యాయనొట్టిరుగ్గతచేతబోయెననియె
 కాదునయమాయెమావిస్సిగాడికప్పు
 డంచునూరక్కగారిసుబ్బక్కపలికె॥

179

గీ॥ అపుడువింతలమాఁదీరమ్మగారు
 కారణంబునుగుమతినిజేరియడిగి
 తెలిసికొనికురూపినెమకితెచ్చిరాజు
 నెవటబెట్టంగలేచివాఁడిట్టులనియె॥

180

చ॥ మరుఁడునిశాతబాణములనూటికిమీటికిగ్రుచ్చెనావిభా।
 కరుఁడుకరంబునాతపముగాయఁగఁజొచ్చెనరిష్టగృధ్రజా।
 తరవములెల్లదిక్కులనుదాఁచిమైకడుహెచ్చెనీడుసుం।
 దరమునుజూడనాకిపుడుతప్పనిమృత్యువువచ్చెభామినీ॥ 131

సీ॥ ఈరీతిఁబ్రార్థింపఁజేపడకయున్న,
 కాంతనుగడునుగంగమ్మగారు,
 చాడీలసాతానిశాంతాఫలముగారు,
 తలగొట్లమారికాంతమ్మగారు,
 జగడాలజంగమజమానానికమగారు,
 చక్కట్లమారివాజమ్మగారు,
 మొదలైనవిధవలుమోవవాక్యములాడి,
 మెడలువిరిచియొడంబడఁగఁజేసి॥

గీ॥ పరిణయముహూర్తమునుద్రువంపఱచి పెండ్లి।
 పనులనెటఁజేయఁగడఁగిరిబ్రహ్మపెండ్లి।
 ముడులుపెట్టఁద్రెంపఁగస్త్రీలముండలనుగఁ।
 గొందఱిసెనరించెనుగాదెత్తోణియందు॥ 182

క॥ ఆపెండ్లికిభూదివిజుఁ।
 రూపాజీవలుదెసలనుమోతలుసెలఁగన్।
 బాపురెయనఁగన్వచ్చిరి।
 బాపలనీగలగణికలపలయునెపిలువన్

నీ! పెట్టినఁబెండ్లియుఁబెట్టకుండినశాస్త్రీధ్య,
 మనిదయనిర్దయననెడివారు!
 కాసుతక్కువనీయరోసాఁబచ్చతో,
 రణములఁద్రెంపుచుఁబ్రబలువారు!
 మొదటితాంబూలంబుమట్టలేదంచుదొ,
 మ్మిదపయస్థమునొట్లమెదవువారు!
 మాయూరికెప్పుడుమామూలుశ్వేతంబు,
 సంభావనయటంచుఁజూటువారు॥

గీ॥ తాతముత్రాతలచెమటఁబాతగిలిన!
 రోతశాలునంసముననారూఢివేసి!
 శాస్త్ర్యభిదలనువచ్చిరచ్చటికివేడ్క!
 వారములలోనమంగళవారరీతి॥ 184

ఉ॥ తట్టెడుబూదిపెట్టితనతాతలశాలువుబోడిబుట్టకుం!
 జుట్టికకుద్దతిన్జనులఁచూచుతెరంగననంగవన్త్రమున్!
 గట్టివిచక్షణుండువలెగ్రంథముపొంకముమీరఁజంకలో!
 బెట్టిముదంబుతోడఁబృథివీసుపఁడొక్కఁడువచ్చెనత్తరి॥ 186

గీ॥ ఎలమిఁబుంశ్చలీసుతులుశిష్యులయితన్ను!
 గురువటంచునుగొనియాడగరువుమొప్ప!
 లేచిసంభావనకుఁగేలుచాచెనప్పు
 డఖిలదుగుణస్థానిపేరావధాని॥ 186

గీ॥ బ్రాహ్మణులకునుసంగుసంభావనంబు!

వ్యర్థమైనవ్యయము వెలసడఁతులకును,

ప్రజేమనిచ్చినఫలదమువీండ్రఁబిలుత|

మంచుఁబెద్దఁ వేశ్యలనాడమనఁగ||

187

సీ|| ప్రణములకీగలుప్రవాలఁదోలుచొకర్తు,

లయలేకచేటతాళంబువై వ|

లంకపుగాకునుగొంకకనమలుచు,

బణ్యాంగనయొకతెపాటఁబాడఁ

గంటిపునులీనుమెల్కట్టుచేఁదుడుచుచు,

వెట్టిచూపులనొర్తువిట్టిచూడఁ

బాదంబుకుంటిచేఁబడుచులేచుచొకతుఁ,

శివముగొన్నవిధానఁజిందులాడ|

గీ|| మ్రొక్కువలెరూప్యమియంగముసలిహాన్య|

గాడుతమపేరుఁజనుపుచుగంతువై వ|

నీతవండ్లునునమలినకోతులవలెఁ

బండ్లనికిలించినగిరిసభాసదులట||

188

సీ|| నాచాయవీక్షించియీచానదండంబు,

పెట్టలేదంచునుఁబేలెనెకఁడు|

ముందుగానారూప్యమిందుఁజనువలేదు,

వట్టువట్టెదనంచువాగెనెకఁడు|

మొన్ననూరేగునప్పుడుగుమ్మమునుదాటి,

నిలువఁబడిరటంచుఁబలికెనెకఁడు|

వీండ్రయింటికిరాత్రివెళ్ళఁగామర్యాద,
చేయ నేలేదంచుఁజెప్పెనుకఁడు।

గీ॥ తలకుఁబొగరెక్కఁగాపునఁదప్పకొక్క।
తేపతలయింటినింగానితీరవన్ని।
రోగములటంచువిటజాతిరూఢిఁజేసి।
గుడగుడాలోచనముఁజేయఁగడఁగెనపుడు॥ 189

గీ॥ గణికన్యత్యంబుముగియనాక్షణమునందె।
పురముఁజేరంగమనముతత్తరమునెంద।
మానినీమణితోడదుర్తాగుడపుడు।
బంధువగఁబంబువెంటరాబయలు వెడలె॥ 190

క॥ అతడటుబోవుచునుండగ।
క్షీతి నెక్కవెఖానసుండుజీలులతట్టం।
గుతుకంబుననెత్తినిడుకొని।
వెతవచ్చుననుచువచించువిధమునపచ్చెన్॥ 191

క॥ అంగనతోగవగూడిన।
'శెంగిలిదుర్గారాకవిచిపురజసులు।
ప్పొంగుచుమూగిరిచుట్టును।
యెంగిలియాకునకునీగలేతెంచుక్రియన్॥ 192

శా॥ చేరన్వచ్చిరిమొండిగోడకడకున్ శీఘ్రంబదుర్గార్గునిన్।
గూరిరాగేసరచక్రవర్తినిఖలున్ గోరాజువైవస్వతుం।

ఘోరాకారువిరూపుకుత్సితమతిఁ గుంజాంతనంచారునిఁ
దారాయుక్తునిజూడగా నుయువతుల్ తండ్రోపతండంబులై॥

గీ॥ కొట్టికొట్టకబిడకలగొంతియోర్తు,
తిట్టితిట్టకమగనినితేరవయోర్తు,
పట్టిపట్టకద్వారంబుపడతియోర్తు,
కాంతతోనున్నదుర్గార్గుగాంచిరపుడు॥

194

గీ॥ మొండిగోడపైనిలిచినముదితయొకతే,
పాడుదొడ్డిలోనుండినపడతియొకతే,
బొమ్మజెముడులకడనున్నపొలతియొకతే,
నుదతితోనున్నదుర్గార్గుజూచిరపుడు॥

195

ఉ॥ కట్టినపుట్టమూడజెయిగాజులమోతలుపిక్కటిల్లగా,
బిట్టరయంబునంజనగ్రహేముడికాంతలునవ్వుటాలకుం,
జుట్టుపతంక్తిసువ్విసనుజావగమోదినపేడముద్దచే,
గొట్టినతిట్టినంగనదుగోమలియొక్కతేదానునివ్వెఁట॥ 196

క॥ రవికుసుమాంబకయొక్కతే,
యవనిందుర్గార్గుమీదనంబకసుమముల్,
మివ్రలంగాబరపెనునీ,
భవనంబురవికుసుమములపాలౌననుచు॥

197

చీ॥ కనుగొనవచ్చిదంపతులగామినియొక్కతేమత్తురాలుగా,
పునవెదజల్లెదాగనకపుష్పచయంబుమనంబులోవలం|

గనకసుమంబులే యనియెగాక నుభావుక సూచనంబులం

గనియికవీనిమందిరము కాంచనసంయుతమౌనటంచునొ॥198

వ॥ ఇట్లుదుర్భాగుండుపౌరులొనర్చు సత్కారంబు లంగీకరించుచు
నిజగృహంబునకుం జనియెనప్పుడిమిండి వార్తవేల్పుల కెరిం
గింపనరిగెనొ యననపరాభిగ్రుంకె దుర్భాగునకు నీషేకమువే
ళ సూచింపవచ్చిన జోన్ముడన చంద్రుండుదయించెనంత నా
రాత్రికుహాపిదుర్భాగులు కేళికాగారంబునకుంజనిరి తత్తణం
బుగృహంబగ్ని దగ్ధంబయ్యె జాయాపతులునల్లు లచందంబు
నమాడి కృతాంతనిశాంతాతిధులయిరి పిదప సత్ప్రభుండు
రాజ్యంబునకువచ్చె ప్రజలుసుమనస్కులైరి బ్రహ్మ, విష్ణు,
మహేశ్వరులు, తపంబుచాలించి తమసతులతోగూడ నిజ
పదంబులకేగి సుఖంబున నుండిరని యవివేకి హరిశ్చంద్రున
కుజెప్పె॥ 199

గీ॥ ఇలనుదుర్భాగులొలమున నెవ్వరేని।

గలరెయనినృపుడడిగినకలియగంబు।

నందునింటింటనూరూరనుందురయ్య।

వేలకొలదియుననియవివేకియనియె॥

200

వ॥ తరువాత తన సమాగత కారణం బడిగిన యవివేకి యిట్లని
యె॥ 201

గీ॥ కలహపురిగలడొకజన్ని గట్టులుబ్బ।

గానుధేయుడాతడుచిన నాటనుండి।

యెరుగడుదినట బెట్టుటయితరజనుల!

సొమ్ముకాసించుముష్టికిజోలిగట్టు॥

202

క॥ ఎంతధనముండిననుగా!

సంతయుభోగంబు లేకసంభావనకుం!

సంతోషంబునబోవుచు!

వింతకుపెత్తనముబూసు పెరచోపై నన్ ॥

203

గీ॥ గొడ్డుచచ్చినరాఖందుగొర్కెతోడ!

జేరుపగిదినాలుబుడుచేరునెవ్వ!

రై సచచ్చుటదనచెవిలోనబడిన!

యంతనిల్లునిల్లాలినట్టెవిడిచి॥

204

చ॥ శవమును జేరి బేరములుసల్పుచుభారముగానదీనికెన్!

నవరసునీయగాదగునునాయముబల్కితిదీనికేగదా!

బవళులురాత్రులుందిరిగిపండెనుబుణ్యమాటంచువత్తుని!

య్యవసరమిట్లుసేయగద రయ్యమరొక్కటిచూతుమంచనున్ ॥

గీ॥ కొత్తకుండదడవగోర్కెనెటకునై న!

నేగికార్యమేమొమొరిగివారి!

తినై పై నదానధిష్ఠించియుండును!

గాడుగాచునక్కరణిధరణి॥

206

గీ॥ రూకలిచ్చివివాహంబుజేకొనియెడి!

బీదసాదలకడజేరిపెద్దచూపు!

పేర్తిగనవలెననిపీకిపిండిపెట్టు|

బడుగుగొడ్డునుగాకఁబుపొడిచినట్లు||

గీ|| వెలులవేయునులేదనువేలకొలది|

ధనముగైకొనువిటులనుదార్చగర్భ|

ములనుభేధించిమాన్యభూములనులాగు|

వెధవలతోలినొములపంటవేల్పుతండు||

వ|| అతనికివెర్రెమ్మయనుసతిగలదది||

గీ|| పతియలసిగీమునకురానబలమహావ|

తివ్రతాసిరోమణిగానదిట్టుగొట్టు|

మొత్తుజేరెడులేసిదుమ్మెత్తిపోయు|

బమ్మరాకాసిచందానపైనబడును||

గీ|| వందివలెనింటపొర్లాడుబల్లవగమువలె|

గంతులిడుమిడుతవిధముగొంతయెగురు|

కుక్కబోలెమొరుగుమిత్తిఫక్కిచిందు|

లాడువెర్రెమ్మనుగడుసమ్మనగనెప్పు||

ఆ|| ఔరఔరయంచునట్టహాసముజేసి|

పండ్లుగవ్వగుత్తిపగిదివ్రాల|

ముద్దువీసెమణ్ణుగుద్దులటంచును|

దద్దగుద్దుమగనిదర్వుబట్టి||

గీ|| దాలిగుంటలోనేకులుదాచుచుండు|

కుండలోసగ్గిబెట్టుచువండుచుండు,

కుప్పగాల్చి పేలాలను గోరుచుండు,
నవనివెర్రెమ్మతన పేరు సార్ధికముగ॥

213

గీ॥ చెలికివనిషాటలయెడల తెలివినున్న,

గానిమగనినిదిట్టుటలోనకంచె,
డేసియెగరవేయుటయందు నెవ్వరేని!

మొదటితొంబూలమీవలెముదితకెపుడు॥

212

ఉ॥ ఓరిదురాత్మయోరికుజనోత్తమయోవెధవాధవాధమా!

సారములేనియూబ్రతుకుజాబునునింకనుజావవేరనిన్,

మారితిసంగగొఱ్ఱయలమందలపండువజేతునంచునే,

నేరమువంక ప్రాసతికినిప్పలపూజలు సేయునిశ్చలు॥

213

గీ॥ భతనామంబుమానినిపల్కురాదు,

గానబండవెధవ మొండికపైతిడి!

పోతపీచుగవతనాజప్రేతయంచు!

నిటులమంగళహారతులిచ్చునెపుడు॥

214

ఉ॥ రాయనునేడ కేగితివి రాయనుజెంతకుజీగజేరవే!

రాయను బల్కుకుంటపొగ రాయనుముష్టికినూరివెంటపో!

రాయనుమింగటానికెదిరాయనుకావెడునీళ్ళుమోచితే!

రాయనుగాళ్ళువట్టగదరాయనుజీటికిమాటిమాటికీ॥

215

గీ॥ రోగమేమయినరాదేమిబాగుగాను!

సంధిజనియించియైసనుజావవేమి!

కథముచేనై ననీవిష్టుకాలుపురికి,

జేరవేమిరాఘీయంచుజెలగితిట్టు॥

216

ఉ॥ అద్దిరయెంతకాలముసకాయువుదీయకయీమగండనే,

మొద్దునుగట్టనామెడనుముప్పుగచావెలిసామినెమ్మికిం,

దద్దయుసంకటంబుగదదగ్ధముజేయుమువీనిసంచునే,

పోద్దునబ్రాద్దునుంగనును మొక్కులువేలకొలందిచేయుచున్

గీ॥ పెక్కుతరములనుండియువెధవలైరి,

మాకులంబుననాఛాలురాకపోయె,

తలబకువువదలకపోయెదైనమెల,

చిన్నచూపుచూచెననుచుజెలగితిట్టు॥

218

ఆ॥ బిడ్డలున్నవారుబిడ్డలగడుగొట్టి,

తిట్టివారుమనసుదీర్చుకొంద్రు,

గొడ్డురాలుగానకోమలియగనినె,

తిట్టికొట్టిమనసుదీర్చుకొనును॥

219

ఉ॥ తిట్టుచునాపదంబులనుదిన్నగనెప్పుడుబట్టకున్నచో,

గొట్టుచునిపైనిన్నుననుగూరిచునెత్తివిబెట్టకున్నచో,

పెట్టుచుచెంపపెట్టులనువేకువజామానలేవకున్నచో,

నెట్టుచునింటనుండినినునేరమువచ్చినకొంచమైననున్॥

220

గీ॥ ఈవునచ్చినచిలోకలోనింపుమీర,

పాడుమంగళసూత్రంబుబొరద్రొంపి,

పప్పుబెల్లముగొనివేగవండుగంచు,
గొడ్డులాగుననమలెదయెడైయోరి॥

221

వ॥ ఇట్లు తిట్టినతిట్టు తిట్టకుండ నిత్యవ్రతంబుగా విరామము
లేక తిట్టుచుకొట్టుచు తన్నే కొట్టినాడి కట్టడియంచు రట్టుసే
యుచు నుపపతులతీసికొని వచ్చిన నానాభరణంబుల గైసే
యుచు భర్తకుమృత్యు సదృశంబైయుండె॥

222

గీ॥ వెలిచవులెస్సమరిగినవెలదిచెంత
మగడుకాపురమునుజేసిమనగలేడు
దయ్యమొద్దనుబిడ్డలధరణినెందు
మనగవింటిమొకంటిమెచునుజనాధ॥

223

క॥ ఈరీతినాలుమగలున్
వైరంబులతోడనెప్పువసుమతినున్నన్
గారాబుకూతురొక్కతె
వారికిజనియించిమోదవార్నిధిదేల్చెన్॥

224

గీ॥ పిల్లభూమిపయిబడినవెంటవెంట
మూడుకాళ్ళముసలికిచ్చిముడినిపెట్టి
డబ్బులాగవలెనటంచునుబ్బిబేర
ములనుజాటుచాటునచేయమొదలుపెట్టె॥

225

క॥ తనభర్తలుబుడిట్టుల
గనికరిమొక్కింతలేకకాన్పునుసమ్మం

బనిసేయుచునున్నాడని!

మనజోక్తినివెర్రమవినిమండిపడిపతిన్ ||

226

క॥ కనియకారయేమిచేసితి!

చెనటీనామొక లేకశిశువునుఃమ్మం!

గనునీపెత్తనమేనా!

యన్నిపైబడికాళ్ళచేతనటునిటుతెన్నెన్ ||

227

అ॥ తనివిచనకయంతదండంబురోకలి!

బండలగొనితనదురెండుకరము!

లందుచావుచావుమఁచుబిట్టలయంగ!

గొట్టగొట్టుబట్టిగొట్టిసట్టు ||

228

ఆ॥ గొట్టకాలవేసికనికరమొక్కంత!

లేకవాతబెట్టిలేచిపోము!

నీకునెలవులేదునీయబ్బగాడితో!

మొత్తుకొమ్మటఁచుమోదెమరల ||

229

వ॥ ఇటులగొట్టంబడిన లబ్ధిండు తనసతీలలామ పాదంబులపై
బడి లేవకకంటనుండి నీశరీరంబునుండి రుధిరంబుదొరగ వ
లపోవుచునిట్టులనియె ||

230

గీ॥ విచుదురాశపత్తనమండువెలయునెక్క!

భూసురాగ్రణిధూర్తాఖ్యబొల్చుపుడమి!

కష్టవతినాగయతనికీకాంతగలదు!

వారియన్యోన్యరాగంబుపశమెపొగడ ||

231

వ॥ వారికితోమ్మండుగురు పుత్రికలుగలరాసంతానములో॥232

స్త్రీ॥ ఒకదానిమూక వానికినిచ్చెనుకదాని,

నంధునకిచ్చెనుననువుగాను|

బధిగవరునకొక్క పడతినిచ్చెనునిడు,

వికలాంగునకునిచ్చెవెలదినుకతె|

కుష్టుఁగొనకిచ్చెఁగోమలినుక్కతె,

నుకదానివీక్షించివెకలికిచ్చె|

పంగునకిడెనొర్తుబాలనుముదమార,

నుకపుత్రిమండునకొననిచ్చె|

గీ॥ సంచులకొలందిరూకలుసంగ్రహించి|

పెండ్లితాడుగట్టినవెనువెంటదోలు|

బరెపడ్డకుగట్టిగావలుపుగట్టి|

దోలువిధమునపేరాశధూర్తవరుడు॥

233

వ॥ ఎనమండ్ర పరిణయంబొసర్చి కడవటితోమ్మిదవ పిల్లకు॥ 234

క॥ దంతములురానిపిల్లకు|

దంతములూడిననరుండెతగజోడంచున్ |

మంతనమునదలపోయుచు|

గాంతామణితోడనిల్లుగరకరిబలికెన్॥

235

స్త్రీ॥ పిల్లకారునెలలుచనెవృద్ధధవుని|

వెదకుసమయమువచ్చెనువెలదియేని|

కీ త్రమెంతకున ముద మెట్టులనిస|
కప్తపతిదానికిమిగులక సలిమదిని||

236

గీ|| నాకుకాసులపేరునునయముకొంటి|

వేనియందై నజచ్చినవానికైన|
నిచ్చికొమ్మను సతిమాటకిచ్చ మెచ్చి|
దేశ దేశములనపుడుతిరుగ సాగె||

237

గీ|| కడుపుమాంసమున మ్రోడిఘనాడుధూర్తి|

డతడుభార్యనువిడనాడియఖిలదేశ|

ములవెదికిగ నెనల్లునిముసలివాని|

నీగలో కానబుండునీక్షించినట్లు||

238

గీ|| నీవుసచ్చిననేపెద్దనిదురగొనిన|

పిల్లయిల్లిననిందులోచిల్లిగప్ప|

రాదుకాటికిబోయినప్రాణిపగిది|

యనుచురెండుచులుదెచ్చెనల్లునెద్ద|

239

వ|| ఇట్లుధనంబునునల్లుని తనవెంటబెట్టుకొని స్వపురంబున కేగి
వివాహప్రయత్నంబులొసరించి ముదిపెండ్లికొడుకుం బల్లకి
యెక్కుమనిస||

240

క|| కడుముదుకడగుటను నెడలు|

తడబడవడకుచును జేతదండముగొనుచుం|

బుడబుడపల్లకిజతికెల|

బడనప్పుడుపండుకోతిపగిదిన్ మెరసెన్||

241

గీ॥ పెండ్లికూతుచిన్నదిగానభీతిచేత

కుర్రొమ్మొర్రొలబోయించుగోలపెట్ట

నపుడుముతైదువులులేమియరసిపాత

బోడియమపల్లకినినెక్కెవేడుకలర॥

242

క॥ వారలబరువునవల్లకి

భోదునవంగిపెటపెటనిముత్తునియలుకా

ధారుణిగూలేరిభర్తయు

దారయువెధవయునుబేడతట్టలపగిది

243

వ॥ ఆనిమిషంబుననే పెండ్లికొడుకేడుకట్లనవారినెక్కె పిదప వా

నిభోగంబుల నత్తమామలనుభవించిరి కాన మనకట్టిదశ

యబ్బినీవేల బేలవైయుందు నామాటవినుమనిన వెర్రమ్మవి

నదయ్యె॥

244

గీ॥ ఇటులలుబ్బుడువెర్రమ్మయీసుతెత్త

పోషనలువుచుండగపిట్ట

పోషిల్లిదీర్చెననగవుత్రినియమ

భటులుగొనిజేర్చిరితమదువత్తనమున॥

245

క॥ అకటావరాలమూట

గిళురించియెటకుజనితివెభేదముచేతన్

వికలతబొందితినిచ్చట

పకపకనగుచునుకసారిభాషింపగదే॥

246

- గీ॥ బిడ్డయెడనుగల్గినప్రేమచేత
 గామగానిదానివలనగలుగజోవు
 సొమ్ముకొరకెవాడెంతయుసొమ్మసిల్లి
 యకటవిలపించుదశదిశలాలకించు॥ 247
- క॥ తనకూతుగొంచులుబుడ
 కనికరపుతలంబుజేరగానడువంగం
 గనివెర్రెమ్మవచించెను
 జనెదవటకుపిల్లతోడచయ్యననుచు॥ 248
- గీ॥ పెద్దవల్లకాటికిబోదుబిడ్డనచట
 పెరుగగానుంతుకోన్నాళ్ళుప్రేమవీడు
 మనుచుదానికిబోధించియరిగిశవము
 బూడ్చిదాదలచినధనమునకుగాను॥ 249
- వ॥ ఖననంబయి సొంతటెంకికి వచ్చిన యనంతరంబ॥ 250
- క॥ దినదినముపిల్లనడిగెడు
 తనభార్యకుప్రేతభూమిదాచితి ననుచు॥
 వినయంబుగపల్కినిరతి
 జనుచుండుననుదినమొంచనంభావనకు॥ 251
- గీ॥ అదియుభర్తమాటనునమ్మియాత్మజాత
 పెద్దవలిలకెలయందుండివెలదియయ్యె

రామరుద్రునకంచునురంజిలంగ,

సాగినపిదప నెకనాడునంధ్యవేళ॥

252

ఉ॥ షారుడొకండుమార్గమునపచ్చుచు వెర్రేమయింటిలోవలం

గూరిమిభోజనంబడుగగొట్టుచుతిట్టుచువెళ్ళగొట్టగా

పారకతిన్నెపైనతడుబబ్బొనగాగనిపొమ్మటంచుశృం

గారపుకట్టగొట్టజనకాపురమేడనవల్లకాడనె॥

253

గీ॥ ఆనచసమునువెర్రేమ్మయాలకించి

కూతుకాపురముననుండెకోర్కెనచట

గంటివెళామరుద్రునగారమందు

ననగనేరామరుద్రుండనాత్మభవన

మందునున్నదనివచించెనవనిసురుడు॥

254

గీ॥ అయ్యెనాయననీవాయటంచుజేర

జీరిమృష్టాన్నమునుబెట్టచిన్నపట్టి

కేమయినభూషణములున్నవేయసంగ

నత్తబీదవారికెటులమరునగలు॥

255

క॥ అసిపెక్కువిధంబులపే

దనుబోలెనటించిబొంకిదానినగల్గె

• కొనిమిన్నందివెసంజనె

గన్నకైతవులేరివలసగాంచరుధనము॥

256

గీ॥ నెత్తిమూటతోలుబుండునెలవుజేరి।
 దివ్వెలేనికంబముభంగితెరవయుండ।
 గారణమడిగికొంపనిమ్మారణముగ।
 గూల్చివేసితివీపంచుగోలబెట్టె॥

257

ఆ॥ ఏడకూతురల్లుడేడచచ్చినపిల్ల।
 మరలబ్రదుకగలదెమహినినెందు।
 చాలుచాలుకూతుసాకునమృతినెంద।
 యోగమబ్బెసయ్యెయవిదమనకు॥

258

ఆ॥ ముల్లెపొట్టబెట్టిపోసికొంటివెనీళ్ళ।
 టంచునెత్తిమొత్తుకొంచురొత్తు।
 బాదుకొనుచునాల్కబారకొలందిని।
 లాగికొనుచునంగలారెప్పవాడు॥

259

క॥ ఆమాటలువినివెర్రేము॥
 భూమింజితిబేర్చియడ్డెబొందినివిడిచె॥
 జీమంతైనవెరదొరగి।
 వ్యామోహంబెట్టికర్తవడయదుజగతి॥

260

గీ॥ జ్వరముతోడనెవచ్చెడిచలినిబోలె।
 నేనునీతోడవచ్చెదనెలతయంచు।
 వ్యయములోవ్యయముకలిసివచ్చుననుచు।
 పండునిప్పులమీదపన్నుండెవాడు॥

261

గీ॥ వాగుసచ్చిడయ్యాలయిబట్టినన్ను!
 పీకుచుందురుగానతద్భీతివచ్చి!
 నాడగరుణింపవేయనగుచుసూర!
 డించిబంచెహరిశ్చంద్రదన్తపతియపుడు॥

262

క॥ అనికతనేతరియిక్కతఁ!
 జనువైష్ణవగబాసవాలుసాములకెలమిన్!
 వినిపించినవారుదనివి!
 చనిచనిరంతందమతమసదనంబులకున్॥

263

సర్వమేకాశ్వాసమా,

సంపూర్ణము.

విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర విరచితము.